

SZÉGYEN

teoretikus megközelíthetőségei, megjelenési formái, irodalmi és kulturális reprezentációi

2021 március

Interdiszciplináris konferencia az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán

„A lét magában hordozza a szégyent, mely a létezés szégyene.”

Heidegger

„A meztelenség akkor szégyenletes, amikor létezésünk nyilvánvalósága lesz, saját végső intimitásában. És testünk meztelensége nem egy anyagi dolog meztelensége, a szellem antitéziseként, hanem teljes létezésünk meztelensége, annak sokaságában és szilárdságában, legbrutálisabb kifejeződésében, amelyről nem tudunk számot adni.”

Lévinas

Az elmúlt három évtizedben a kultúratudományos kutatást egyre nagyobb mértékben hatották át az „érzelmi fordulat” (emotional turn) különbözői kérdései. A szégyen ebben a kontextusban az egyetlen olyan érzelm, amely egyidős a kultúrával, amennyiben a közösség által meghatározott erkölcsi és morális elvárások rendszerében pozicionálódik - míg például a boldogság vagy a szomorúság ettől függetlenül is jelen van mind az emberek, mind az állatok esetében. (Heller Ágnes) A szégyen egy általános, sok esetben identitásformáló tapasztalat, amely rengeteg kettősséget foglal magában, a feltárulás és az elrejtés, a személyes és a nyilvános közötti cserék dinamikáját – amikor az egyén a szégyenérzet következtében egyszerre kerül szembe önmagával és a társadalommal. A szégyent a Másik tekintete determinálja, még akkor is, ha az pusztán absztrakció, projekció, feltételezés (Jean-Paul Sartre). A szégyenérzet további aspektusa a szorongás affektusa, amelyet a szégyentől való félelem, az attól való menekülés vált ki – ilyen értelemben a szégyen hajszolni is képes, általános pszichés vagy egyéb torzulásokhoz vezethet. A szégyen „helye” és „kiterjedése” nehezen megadható; hatása sok esetben megelőzi a szégyellnivaló esemény bekövetkeztét; mások helyett is képesek vagyunk szégyent érezni, sőt, kiváltó ok híján is ránk törhet a szégyen, amelynek így áldozataivá válunk. „A szégyen a belső gyötrelmet, a lélek betegségét jelzi. A megalázott úgy érzi, hogy meztelenül, legyőzve, elidegenítettként van jelen.” (Silvan Thomkins) A szégyen elsősorban nem nyelvi tapasztalat, „a szégyen nem szeret beszélni” (Vincent de Gaulejac), éppen ezért válhat érdekessé megvizsgálni, hogy az irodalom szövegeiben hogyan lép át mégis nyelvi létmódba, hogyan íródik bele egyes szövegekbe ez a tapasztalat, hogyan válik adott esetben poétikai tényezővé.

Az ELTE BTK Irodalomtudomány Doktori Iskola által szervezett konferencia arra vállalkozik, hogy lehetőséget teremtsen a szégyen elméleti megközelíthetőségeinek feltárására, rámutasson megjelenési formáira és helyére az aktuális kulturális-művészeti diskurzusokban, valamint

bemutassa társadalmi, irodalmi és mediális reprezentációinak működését, változatait és dilemmáit. A konferencia célja, hogy a szégyen-diskurzust aktívabbá tegye a különböző részdiszciplínák között, határozottabban bevonva ebbe a kultúratudomány irányában nyitott irodalomtudományos kutatást.

Arra törekszünk, hogy a konferencia – legalább részben – jelenléttel, élő beszélgetésekkel valósulhasson meg, de ez nyilvánvalóan a majdani lehetőségektől, az aktuális járványügyi helyzettől függ. Igyekszünk a lehető legjobb, leghatékonyabb megoldást keresni, technikailag felkészülni, hogy minden érdeklődő számára elérhetővé váljon az esemény.

Kérjük, hogy amennyiben a felhívás felkeltette az érdeklődését, és előadással szeretne részt venni a rendezvényen, **2021. január 15-ig küldje el munkacímét, valamint az előadás rövid összefoglalóját az alábbi email-címe: konferencia.szegyen@gmail.com**

Az előadóknak alapvetően 30 perc áll majd rendelkezésükre előadásaikat megtartani, amelyeket 15 perces diszkussziók követnének, de a szervező szeretne lehetőséget adni arra, hogy indokolt esetben hosszabb előadások is megtartásra kerülhessenek, ennek igényét, kérem, az absztrakt elküldésével együtt jelezzék.

Budapest, 2020. 11. 30.

Pintér Dóra

Az ELTE BTK Általános Irodalom- és kultúratudomány doktori programja szakmai támogatásával.

Irányt adó szakirodalom:

- Jean-Paul SARTRE, *A lét és a semmi*, L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2006.
- HELLER Ágnes, *A szégyen hatalma*, Osiris Kiadó, Budapest, 1996
- Szerk. BALOGH László, HORVÁTH Andrea, PABIS Eszter, *A szégyen reprezentációi*, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2017
- Vincent DE GAULEJAC, *Les sources de la honte*, Desclée de Brouwer, Paris, 1996
- Serge TISSERON, *La honte, psychanalyse d'un lien social*, Dunod, Paris, 1992
- Szerk. Hans Rudolf VELTEN, *Scham und Schamlosigkeit. Grenzverletzungen in Literatur und Kultur der Vormoderne*, De Gruyter, Berlin/New York, 2011.
- Hans Peter Duerr, *Nacktheit und Scham. Der Mythos vom Zivilisationsprozess*, Suhrkamp, Frankfurt a.M., 1988
- Szerk. Alexanra PONTZEN; Heinz-Peter PREUSSER, *Schuld und Scham*, Universitätsverlag Winter, Heidelberg, 2008
- Johan GOUDSBLOM, *A szégyen mint szociális fájdalom*, in uő., *Időrezsimek*, Budapest, Typote, 2005, 9-19
- KULCSÁR-SZABÓ Zoltán, *Cselekvés és textualitás. A szégyen retorikája és az olvasás „eticitása”*, in uő., *Tetten érhetetlen szavak. Nyelv és történelem Paul de Mannál*, Budapest, Ráció Kiadó, 2007, 282-314.
- Giorgio AGAMBEN, *Ami Auschwitzból marad*, Kijarat Kiadó, Budapest, 2019.